

МАУП

Кафедра: Економіки, фінансів та менеджменту

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: **Фінанси**

на тему: «Державна цінова політика України та регулювання цін»

Студент 2 курсу

Федоренко Дмитро Романович

(прізвище та ініціали)

Групи ІНЗ4-9-24-Б1ФБСС (4,0д)

(шифр і найменування спеціальності)

Напряму підготовки (спеціальності):

**Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок**

Науковий керівник:

Огороднік Тетяна Дмитрівна

Оцінка: _____

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ.....	5
1.1. Сутність, цілі та функції державної цінової політики.....	5
1.2. Методи та інструменти державного регулювання цін.	8
1.3. Нормативно-правове забезпечення цінового регулювання в Україні	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	20
2.1. Оцінка сучасного стану цінової політики в Україні	20
2.2. Аналіз динаміки цін та інфляційних процесів.....	23
2.3. Проблеми та виклики державного регулювання цін в Україні	35
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	44
3.1. Напрями підвищення ефективності державного регулювання цін	44
3.2. Зарубіжний досвід регулювання цін та можливості його застосування в Україні	48
ВИСНОВОК	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	55

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку національної економіки особливого значення набуває формування ефективної державної цінової політики, яка виступає важливим інструментом регулювання соціально-економічних процесів. В умовах ринкової трансформації економіки України, посилення інфляційних процесів, нестабільності зовнішнього середовища та впливу глобальних економічних викликів питання державного впливу на ціноутворення набуває особливої актуальності. Рациональне регулювання цін дозволяє забезпечити баланс інтересів виробників і споживачів, стримувати інфляцію, підвищувати рівень соціального захисту населення та сприяти стабільному економічному розвитку країни.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю удосконалення механізмів державного регулювання цін в Україні в умовах економічної нестабільності, зростання цін на енергоносії, продовольчі товари та послуги, а також потребою адаптації національної цінової політики до європейських стандартів. Недосконалість існуючих інструментів регулювання, наявність диспропорцій на ринку та соціальна чутливість цінової політики вимагають глибокого теоретичного осмислення та практичного аналізу.

Метою курсової роботи є дослідження сутності державної цінової політики України, аналіз сучасного стану та особливостей регулювання цін, а також розробка пропозицій щодо підвищення ефективності державного впливу на ціноутворення.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

1. розкрити економічну сутність, цілі та функції державної цінової політики;
2. дослідити методи та інструменти державного регулювання цін;
3. проаналізувати нормативно-правове забезпечення цінового регулювання в Україні;

4. оцінити сучасний стан державної цінової політики;
5. здійснити аналіз динаміки цін та інфляційних процесів;
6. визначити основні проблеми та виклики у сфері державного регулювання цін;
7. обґрунтувати напрями вдосконалення державної цінової політики;
8. дослідити зарубіжний досвід регулювання цін та можливості його застосування в Україні.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації державної цінової політики в Україні.

Предметом дослідження є сукупність економічних відносин, механізмів, методів та інструментів державного регулювання цін.

У процесі дослідження використано такі методи: аналіз і синтез – для узагальнення теоретичних положень; порівняльний метод – для дослідження вітчизняного та зарубіжного досвіду; статистичний аналіз – для оцінки динаміки цін та інфляційних процесів; графічний метод – для наочного відображення результатів дослідження; системний підхід – для комплексного вивчення державної цінової політики.

Структура курсової роботи зумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі розглянуто теоретичні основи державної цінової політики, її сутність, функції, методи та нормативно-правове забезпечення. У другому розділі проведено аналіз сучасного стану державної цінової політики в Україні, досліджено динаміку цін та визначено основні проблеми. У третьому розділі обґрунтовано напрями вдосконалення державного регулювання цін та розглянуто можливості використання зарубіжного досвіду.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутність, цілі та функції державної цінової політики

Цінова політика держави — це діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади, спрямована на реалізацію головним чином трьох завдань: безперервне впровадження лібералізації цін, регулювання цін (тарифів) на товари (послуги) та контроль за дотриманням.

На сьогоднішній день питання формування цін в Україні перебуває під контролем різних органів. Головним з них, що визначає державну політику, є Верховна Рада України. Виконання державної цінової політики забезпечується Кабінетом Міністрів України, який встановлює список товарів і послуг, на які затверджуються фіксовані та регульовані ціни і тарифи.

Ціноутворення завжди привертало увагу практиків, науковців та вчених. Наш уряд має величезний досвід у впровадженні правового регулювання цін на основі планової економіки. Але сьогодні, в умовах суттєвих змін з новим і більш складним поглядом на відносини власності та ринкову конкуренцію, старий порядок ціноутворення на основі витрат не може ефективно реагувати на нові ситуації. Таким чином, сьогодні терміново потрібно застосовувати альтернативні механізми встановлення цін.

Світовий досвід демонструє, що в країнах з стабільною ринковою економікою уряд зазвичай незначною мірою втручається у встановлення цін. Проте повна свобода в формуванні цін відсутня, і державне регулювання існує в різних формах та ступенях у кожній із країн. Рівень, методи та масштаби такого регулювання залежать від стадії економічного розвитку національної економіки, інтенсивності інфляційних процесів, рівня монополізації й конкуренції, частки державного сектору та інших чинників.

У всіх державах контроль над цінами є постійним процесом і супроводжується періодами як посиленням так і ослабленням цього контролю.

Під час кризових ситуацій — наприклад, коли руйнуються фінансово-грошові системи або спостерігаються значні дефіцити товарів разом із великою кількістю грошей в обігу — втручання держави у механізми ціноутворення стає більш жорстким і масштабним. Наприклад, у перші післявоєнні роки Великобританія здійснювала контроль над цінами для близько 60 % товарів і послуг; тоді як в Австрії цей показник досягав практично 100 %.

Основні цілі державної цінової політики:

1) Забезпечення ефективної цінової еластичності попиту. Однією з основних завдань державної цінової політики в умовах сучасної економіки є створення такої структури цін, що забезпечує оптимальний рівень цінової еластичності попиту. Ефективна цінова стратегія дозволяє державі впливати на поведінку споживачів і виробників, регулюючи попит у відповідь на зміни економічних умов. У випадках ринків, де значну роль відіграє фактор зберігання, необхідно враховувати середню чутливість попиту до ціни, яка формується під впливом політики ціноутворення. Це сприяє прогнозуванню реакцій споживачів на коливання цін та визначенню оптимальних цінових діапазонів для досягнення макроекономічної стабільності та ефективного розподілу ресурсів.

2) Балансування між станом ринку та ціноутворенням. Ще однією важливою метою державної цінової політики є забезпечення гармонії між поточним станом ринку та механізмами формування цін. Державна політика повинна враховувати не лише середню чутливість до змін цін, але й взаємозв'язок між ринковими умовами (такими як рівень запасів, обсяги виробництва та попит) і цінами. Такий підхід дозволяє державі оперативно реагувати на зміни в ринковій ситуації, уникати дефіцитів або надлишків товарів, а також регулювати необхідний рівень резервів. Важливість урахування взаємозалежності між станом ринку та цінами особливо зростає на волатильних ринках, де навіть невеликі зміни в запасах можуть суттєво вплинути на рівень цін і загальну економічну стабільність.

Цінова політика держави є одним із ключових інструментів забезпечення економічної стабільності, оскільки вона безпосередньо впливає на здатність економічної системи повертатися до рівноважного стану. Тому ключовою функцією державної цінової політики є забезпечення стабільності та прогнозованості цінових рішень. Державна політика повинна гарантувати, що зміни в цінах відбуваються поступово і передбачувано, що особливо важливо для довгострокового планування економічних суб'єктів. Використання аналітичних підходів для визначення оптимальної політики дозволяє уникати різких коливань цін, оскільки вона базується на чітких математичних залежностях між параметрами економічної системи. Наприклад, дослідження демонструють, що зростання обсягу ресурсів або кількості споживачів зменшує чутливість цін до змін параметрів, а також скорочує відстань між ціновими політиками для різних рівнів сигналів. Це вказує на підвищення стабільності цінової політики у відповідь на розширення економічної системи. Отже, держава, застосовуючи сучасні методи аналізу та моделювання, може забезпечити не лише ефективність, а й передбачуваність цінової політики, що є критично важливим для підтримки довіри економічних агентів і сталого розвитку ринку.

Згідно з законом попиту та пропозиції, зміна кількості товару на ринку невідворотно призводить до зміни його ціни. Державна цінова політика може регулювати ціни або впливати на них через різноманітні інструменти, що здатне як підтримувати, так і порушувати ринкову рівновагу. Якщо ціни встановлюються на рівні відповідно до ринкових умов, це сприяє швидкому поверненню системи до рівноваги після будь-яких шоків ситуацій. Однак надмірне чи неадекватне втручання у процес формування цін може призвести до виникнення нових нестабільних станів, коли ринок втрачає можливість самостійно відновити рівновагу, що збільшує ризик економічної нестабільності.

Особливу роль у ціновій політиці відіграють товари та послуги, які надаються через мережі або пов'язані з природними монополіями, такими як вода, електроенергія, транспорт і зв'язок. Держава відповідає за регулювання

вартості та якості цих послуг для забезпечення загального доступу й уникнення дискримінації малозабезпечених груп населення. У таких випадках застосовують компенсаторні механізми ціноутворення, такі як субсидії: споживачі з високими доходами чи бізнеси платять підвищені тарифи, що дозволяє знизити вартість для соціально незахищених категорій громадян. Цей підхід частково або повністю усуває залежність між рівнем доходів і можливістю отримання життєво необхідних послуг, що позитивно впливає на скорочення соціальної нерівності.

Регуляція цін державою в цих секторах також передбачає обов'язкове покриття всієї території країни відповідними мережами. Це виключає ризик ізоляції певних груп населення через географічні чи економічні фактори. Така практика сприяє створенню більш інклюзивного суспільства, де базові потреби задовольняються незалежно від місця проживання чи фінансового становища.

1.2. Методи та інструменти державного регулювання цін

Законодавство, що регулює ціни та їх формування, базується на Конституції України і охоплює такі документи: Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, а також закони "Про природні монополії", "Про захист економічної конкуренції" та інші нормативно-правові акти (Стаття 3. Законодавство про ціни і ціноутворення).

Ціна являє собою економічну категорію, що означає суму грошей, за якою продавець хоче продати, а покупець готовий купити товар. Ціна — це грошовий вираз вартості товару (продукції, послуги). Також ціна відображає корисність товару, купівельну спроможність грошової одиниці, ступінь рідкості товару, силу конкуренції, силу державного контролю, тощо.

Ціна як правова категорія являє собою визначену у відповідності до умов згоди або встановлену відповідними повноважними органами вартість товарів,

робот, послуг. Необхідно розмежувати правове регулювання ціноутворення та правове регулювання цін. Перше торкається процесу формування ціни з подальшими надбавками. Друге – директивного встановлення цін при їх державному регулюванні. Правове регулювання ціноутворення передбачає активну участь в цьому процесі держави. Саме держава в особі створених нею органів здійснює вибір інструментарію цінового та тарифного адміністрування, використовує інші засоби, пов'язані з бюджетним регулюванням, податковою політикою. Встановлення цін, ціноутворення в умовах господарювання ринкової економіки – процес складний та неоднорідний. Першою спробою його вирішення можна назвати Постанову Верховної Ради Української РСР від 3 грудня 1990 року № 508-XII «Про ціни та ціноутворення». Україна згідно з цією Постановою Верховної Ради, а також з Декларацією про державний суверенітет України та Законом України «Про економічну самостійність України» самостійно здійснює політику цін. Закон визначає основні принципи встановлення та застосування цін та тарифів та організацію контролю за їх дотриманням на території республіки. Після проголошення незалежності цей Закон піддавався змінам та доповнюванню, що вносились Законами України протягом 1990-2000-х років. В 2012 році був прийнятий новий Закон від 21 червня 2012 року № 3 5007-VI «Про ціни та ціноутворення». Чинний Закон визначає основні принципи цінової політики та регулює відносини, що виникають в процесі формування, встановлення та прийняття цін, а також здійснення державного контролю та спостереження в сфері ціноутворення.

Закон "Про ціни та ціноутворення". Цей Закон визначає основні принципи та регулює відносини, що виникають у процесі встановлення, формування та застосування цін. А також закон про "Про обмеження монополізму та запобігання недобросовісній конкуренції в підприємницькій діяльності" Цей Закон визначає правові основи обмеження та запобігання монополізму, недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності та державного втручання у відповідність з антимонопольними положеннями. Та закон про "Про місцеве самоврядування в Україні" Цей Закон, у зв'язку з

Конституцією України, визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, принципи організації та діяльності влади, правовий статус органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Втручання держави в процес формування цін відбувається через три основні форми: встановлення обмежень на рівень цін, введення податкових платежів для вилучення частини доходу у виробників та споживачів, а також підтримку цін шляхом дотацій. Ці способи втручання реалізуються різними методами регулювання цін, які можна класифікувати на дві категорії: прямі та непрямі (опосередковані).

Пряме регулювання зазвичай проявляється на початку створення ринку, особливо під час кризових ситуацій в економічній сфері. До прямих методів регуляції можуть бути віднесені:

- Встановлення фіксованих (твердих) цін на ключові товари і послуги;
- Використання граничних цілей або коефіцієнтів їхнього зростання;
- Оголошення змін у цінах;
- Заморожування (блокування) цін протягом визначеного періоду;
- Введення лімітів для надбавок розподільчих компаній та торговельних накруток;
- Укладання угод про ціни між урядом і підприємствами.

Непряме регулювання переважає стадії зрілого ринку, коли потенціал ринкового механізму повністю реалізується. За допомогою цих методів держава не нав'язує порядок чи засоби встановлення цін, але контролює поведінку учасників процесу ціноутворення. Основні непрямі методи включають:

- Використання граничних норм прибутковості;
- Зміна ставок податків із товарів та їх диференціація;
- Пільговий режим оподаткування й кредитування;
- Диференціювання митних зборів при імпорті продукції.

В умовах суттєвого дисбалансу на ринках, різкого підвищення цін та спалахів інфляції у розвинутих державах часто застосовуються прямі інструменти регулювання, такі як укладення угод щодо цін між підприємствами

і державою та тимчасове блокування (замороження) цін. Зазвичай ці заходи поєднуються з регулюванням заробітної плати та обмеженням прибутків підприємств; їхня мета — стабілізувати економіку, призупинити скорочення виробництва й ріст безробіття, стримати самоукріплення спіралі «зарплата—ціни» і на цій основі приборкати високу інфляцію. Наразі чинне нормативно-правове поле України не передбачає застосування таких методів регулювання цін.

Важливою задачею державного ціноутворення є захист внутрішнього ринку від шкідливого впливу зовнішньої конкуренції. У більшості країн внутрішні ціни відрізняються від світових через різний рівень витрат на виробництво та відмінності в податкових системах. Якщо внутрішні ціни вищі за світові, імпорт дешевшої іноземної продукції може завдати удару по вітчизняним виробникам, спричинити спад виробництва та зростання безробіття. Для запобігання подібним наслідкам держава проводить політику протекціонізму, що у сфері цінування передбачає, зокрема, датування національних виробників або підняття цін на окремі імпорتنі товари до потрібного рівня за допомогою ввізного мита. Ввізне (імпортне) мито як непрямий податок на товари при їх ввезенні на митну територію є головним інструментом регулювання цін на імпорт. У світовій практиці його значення поступово зменшується: нині середній рівень митного оподаткування в країнах — членах Світової торговельної організації становить приблизно 5 %.

Можна виділити три рівні впливу держави на процес формування цін:

1. Фіксація цін. Держава застосовує такі основні способи фіксації цін:

1) використання преїскурантних цін. Преїскуранти цін на товари і послуги — це офіційні збірники тарифів і цін, які затверджуються й оприлюднюються міністерствами, відомствами та державними органами ціноутворення. Частка цін, встановлених преїскурантами, може суттєво варіюватися — від 100% у випадку суворого тотального контролю держави над рівнем цін до рівня, близького до нуля, при переважно ринковому ціноутворенні. Зазвичай через преїскуранти регулюються тарифи підприємств-

монополістів на електроенергію, газ, нафту, комунальні послуги та транспорт. Таке встановлення цін має мультиплікаційний вплив на економіку, тож їх фіксація на певному рівні сприяє стабілізації загальної економічної ситуації та визначає ступінь стабільності цін у інших галузях. Найскладнішим є визначення оптимального рівня фіксації в прейскуранті: встановлення цін вище ринкового призведе до надлишку пропозиції, нижче ринкового — до дефіциту;

2) встановлення монопольних цін. Держава фіксує ціни підприємств, що займають домінуюче становище на ринку, що дає їй можливість суттєво впливати на умови конкуренції, доступ до ринку та рівень цін. Однак таке державне регулювання обмежує свободу дій інших учасників ринку. Визначити, чи має підприємство домінуюче становище, допомагає антимонопольне законодавство. За українським правом підприємство вважається домінуючим (монопольним), якщо його частка на ринку становить від 35 до 65%;

3) заморожування цін. Цей інструмент застосовується при виникненні дисбалансів цін або кризових явищ в економіці і використовується виключно з метою стабілізації. Цілком доцільним вважається застосування заморожування лише на короткий період.

2. Встановлення граничного рівня цін (верхнього або нижнього ліміту). Це передбачає введення фіксованих коефіцієнтів відносно прейскурантних цін, застосування граничних надбавок, регламентацію ключових параметрів формування цін (порядок формування витрат, максимальний розмір прибутку, розмір і структура податків), встановлення максимально допустимого розміру одноразового підняття цін, а також визначення й регулювання цін на продукцію та послуги державних підприємств.

3. Регулювання системи вільного ціноутворення. Таке регулювання здійснюється через законодавче врегулювання діяльності ринкових учасників у сфері ціноутворення та протидію недобросовісній конкуренції. Державне вплив на ціноутворення в цьому випадку реалізується через запровадження низки заборон:

1. заборона демпінгу — заборона продажу товару нижче собівартості його виробництва з метою витіснення конкурентів. Цей захід особливо релевантний, коли на ринку присутній лідер, що прагне витіснити або перешкодити надходженню конкурентів. Також така заборона широко застосовується в міжнародній торгівлі для запобігання проникненню на ринок агресивних імпортерів з низькими витратами виробництва;

2. заборона недобросовісної цінової реклами — така реклама створює в споживачів ілюзію зниження цін і має на меті приваблення уваги до товару;

3. заборона вертикальної фіксації цін — заборона для виробників нав'язувати свої ціни посередникам, оптовикам та роздрібній торгівлі;

4. заборона горизонтальної фіксації цін — заборона узгоджених дій кількох виробників щодо підтримання цін на певному рівні у разі, якщо їхня сукупна частка ринку забезпечує домінуюче становище. Це обмеження особливо важливе на олігополістичному ринку. Однак його можна обходити, наприклад, домовившись не про єдину ціну, а про єдині методики визначення витрат і формування кінцевої ціни.

Також розрізняють прямий і непрямий вплив держави на ціни:

Пряме (адміністративне) втручання — передбачає безпосередню участь держави у формуванні рівня цін та встановленні певних правил ціноутворення. Держава визначає порядок нарахування собівартості, уточнює склад витрат, що включаються до собівартості, та визначає витрати, які відшкодовуються з прибутку. Виділяють такі форми прямого втручання держави в процес ціноутворення:

встановлення фіксованих цін і тарифів;

встановлення верхніх і нижніх меж цін;

заморожування цін на окремі види товарів (тарифів на послуги);

встановлення граничного нормативу рентабельності при ціноутворенні на продукцію підприємств-монополістів;

встановлення граничних розмірів постачальницько-збутових і торгових надбавок та націнок;

встановлення рекомендованих цін на найважливіші види продукції.

Якщо фактична ціна перевищує рекомендований рівень, може застосовуватися прогресивне оподаткування прибутку, отриманого від реалізації таких товарів (подібна практика зустрічається в деяких зарубіжних країнах, наприклад у Японії, США тощо).

Непрямий метод — реалізується через пільгове оподаткування, пільгове кредитування, субсидування та надання дотацій. Можна виділити такі форми непрямого впливу:

- державне фінансування науково-дослідних робіт, пов'язаних із розробкою й виробництвом нових видів продукції (послуг) соціального значення;
- розробка урядових програм, спрямованих на залучення іноземних інвестицій у країну, створення спільних підприємств тощо.

Перелік товарів, для яких державні регульовані ціни затверджуються відповідними органами виконавчої влади, визначається Кабінетом Міністрів України у Постанові від 25 грудня 1996 року № 1548 «Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)». Відповідно до цієї постанови, державне регулювання цін на товари, роботи і послуги здійснюється наступним чином:

1. Міністерство інфраструктури встановлює тарифи на перевезення вантажів залізничним транспортом, а також на перевезення пасажирів і багажу в міжнародному та внутрішньому сполученні.
2. Міністерства освіти і науки й охорони здоров'я визначають максимальний розмір плати за проживання в студентських гуртожитках.
3. Державне замовлення на випуск друкованої продукції формують Міністерство освіти і науки разом із Держкомінформ, при цьому встановлюють норматив рентабельності виробництва у розмірі 15% та доставку до споживачів — не більше ніж 5%.
4. Тарифи на електроенергію для побутових потреб населення встановлюються Національною комісією з регулювання електроенергетики.

5. Граничні рівні цін на природний газ для бюджетних установ визначає як Національна комісія з регулювання електроенергетики, так і Міністерство економічного розвитку, включаючи обмеження рентабельності для промислових споживачів. Також вони фіксують роздрібні ціни природного газу для населення.

6. Ціни на протезно-ортопедичні вироби та технічні засоби профілактики інвалідності й реабілітації контролює Міністерство соціальної політики.

7. Регуляцію торговельних надбавок та норм прибутковості паливно енергетичних ресурсах здійснює Рада міністрів АР Крим разом із обласними адміністраціями: Київською та Севастопольською. Це стосується граничної рентабельності й надбавок дитячого харчування

8. Встановлено також торговельну надбавку до оптових цін виробника основних продовольчих товарів — борошна, хліба, макаронних виробів тощо — яка не повинна перевищувати 15%, без врахування витрат транспортування між містами.

1.3. Нормативно-правове забезпечення цінового регулювання в Україні

Держава регулює деякі ціни (на товари чи послуги) через ряд причин, тому їх називають регульованими.

На сам перед, державна цінова політика є важливою складовою частиною економічної та соціальної стратегії держави, метою якої є:

1. Сприяння розвитку національної економіки та підприємництва;
2. Запобігання зловживанню монопольними (домінуючими) позиціями в процесах ціноутворення;
3. Збільшення застосування принципів вільного ринкового ціноутворення;
4. Досягнення збалансованості товарних ринків і поліпшення якості продукції;

5. Забезпечення соціальних гарантій для населення у разі підвищення цін;
6. Створення необхідних економічних умов для виробників;
7. Встановлення орієнтирів внутрішніх цін на рівень світових ринкових значень товарів.

Державне регулювання цін в Україні здійснюється Кабінетом Міністрів, органами виконавчої влади, державними колегіальними установами та місцевими радами відповідно до їхніх повноважень через:

[Абзац перший частини першої статті 13 із змінами згідно з Законом № 499-VIII від 02.06.2015]

- 1) встановлення обов'язкових для суб'єктів господарської діяльності:
 - фіксованих цін;
 - граничних цін;
 - максимальних рівнів торговельної надбавки (націнки) і постачальницько-збутової націнки (винагороди);
 - верхніх нормативів рентабельності;
 - розміру винагороди за постачання;
 - величини доплат і знижок (знижувальних коефіцієнтів);
- 2) впровадження процедури декларування змін у цінах та/або реєстрації нових цін.

Порядок формування та встановлення цін під час експортних (імпортних) операцій, а також на товари експортного (імпортного) характеру:

1. При здійсненні експортних (імпортних) угод з іноземними підприємствами застосовуються контрактні ціни, які визначаються відповідно до умов і рівнів світового ринку.

2. Міжурядова торгівля товарами реалізується за цінами, які встановлені згідно з міжнародними угодами України, що отримали схвалення Верховної Ради України щодо їх обов'язковості.

Гарантії для суб'єктів господарювання в рамках державного регулювання цін:

1. Кабінет Міністрів України та органи виконавчої влади разом із місцевими органами самоуправління зобов'язані компенсувати різницю між державними регульованими цінами на товари й економічно обґрунтованими розмірами у випадку, якщо перші є нижчими; фінансування відбувається за рахунок відповідних бюджетів.

2. Встановлення Кабміном або іншими уповноваженими структурами державних регульованих цін нижче економічно виправданого рівня без попереднього визначення джерел покриття зазначеної різниці не дозволяється і може бути оскаржене у судовий спосіб.

Крім того, ринкова економіка не здатна забезпечити достатнє виробництво суспільних благ в необхідній кількості, прогнозує негативні зовнішні ефекти та розвивається циклічно з властивими економічному циклу інфляційними або дефляційними трендами. На такий випадок, для пом'якшення негативних наслідків функціонування ринку, держава застосовує регулювання механізму ринкового ціноутворення шляхом введення максимальної та мінімальної межі цін.

Максимальна межа ціни — це законодавчо затверджена найвища ціна, яку продавець може встановити для свого товару. Основною причиною введення максимальної ціни є бажання уряду забезпечити доступність товарів першої необхідності для більшості населення, які не можуть дозволити собі купувати їх за ринковими цінами (наприклад, хліб або тарифи на комунальні послуги), а також з необхідності зменшити рівень інфляції у відповідних умовах. Таким чином, максимальна ціна зазвичай є нижчою за ринкову. Очікується що має бути лише позитивний ефект від встановлення такої максимальної ціни; проте її негативними наслідками можуть стати дефіцит товарів чи послуг.

Нижня межа ціни — це мінімально допустима державою вартість, що перевищує ринкову ціну. До таких цін уряд вдається тоді, коли ринкова ціна не дозволяє забезпечити належного рівня доходів виробникам і постачальникам економічних ресурсів. Прикладами таких цін можуть слугувати законодавчо

визначена мінімальна заробітна плата або фіксовані ціни на сільськогосподарську продукцію. Негативними наслідками введення мінімальної ціни є надвиробництво продукції та недовикористання економічних ресурсів (зокрема, виникнення безробіття), а також зміни у вигодах (рені) споживачів і виробників.

Державний контроль за цінами в умовах ринку має кілька причин.

По-перше, у монополістичних секторах відсутня конкуренція, що призводить до неможливості вільного формування цін. Підприємства цих галузей можуть встановлювати високі ціни, які фактично є монопольними. До таких секторів належать комунальні послуги та державний зв'язок; держава регулює їхні тарифи для захисту інтересів суспільства і споживачів.

По-друге, у певні періоди може суттєво зменшитися пропозиція товарів і послуг або значно зрости попит. Щоб запобігти різкому підвищенню цін, уряд може впроваджувати так звану «стелю цін» — максимальний рівень вартості товару чи послуги, який дозволено продавцям.

Контроль за цінами здебільшого поширюється на товари першої необхідності. Важливо враховувати: введення "стелі цін" на деякі продукти може викликати дефіцит через ослаблення стимулів для виробництва.

Оскільки сільськогосподарський сектор має свої особливості виробництва, держава також контролює тут ціни із метою підтримки паритету вартості продукції.

Критерії оцінювання ризиків при здійсненні господарської діяльності щодо реалізації товарів із державним регулюванням включають:

- 1) загальний обсяг продажу (в грошовому виразі);
- 2) статус підприємця як суб'єкта природної монополії;
- 3) домінуюче становище підприємця на ринку;
- 4) порушення вимог законодавства про ціни і ціноутворення;
- 5) збільшення цін більше ніж на 10% протягом визначеного часу.

Проте повністю усунути монополію не можливо; вона переважно залишається у влад держави. Це стосується таких важливих структур як

підприємства зв'язку (приватизація яких могла б спричинити хаос у цьому критично важливому напрямку економічної діяльності). Як правило, під державною власністю залишаються видобуток дорогоцінних металів та виробництво алкогольних напоїв разом із оборонною промисловістю.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка сучасного стану цінової політики в Україні

В умовах сучасного розвитку економічних відносин, для забезпечення конкурентоспроможності на ринку збуту підприємству необхідно впровадити ефективний механізм формування цін, який безпосередньо вплине на його фінансові результати. Неправильне застосування методів ціноутворення або ігнорування управління цінами завжди призводить до негативних наслідків у діяльності компанії. Тому питання формування цін залишається актуальним як для закордонних, так і для вітчизняних підприємств.

В умовах сучасного ринку процес прийняття цінових рішень на підприємствах стає все більш ускладненим, що може бути зумовлено рядом проблем у сфері цінової політики. До таких труднощів відносяться:

- нестача стратегічного підходу до ціноутворення;
- недосконалість інформаційної підтримки в цьому процесі;
- змінність законодавчого середовища;
- брак або неефективність маркетингових досліджень, які є основою для формування цінових рішень;
- низька оцінка чинників ціноутворення;
- відсутність комплексної оцінки чутливості споживачів до зміни цін;
- нехтування моніторингом конкурентних цін при розробці стратегії ціноутворення;
- безпідставний вибір цілей в системі ціноутворення;
- недостатня кваліфікація кадрів, знайомих із сучасними методами встановлення цін;
- відсутність єдиного підходу до механізму визначення цін на рівні підприємств;
- застосування затратного методу в установленні цін ;

- несвоєчасне та неефективне коригування існуючих цін ;
- не зв'язок між установленими і іншими елементами маркетингу.

Ці проблеми значною мірою знижують ефективність функціонування підприємств загалом і результативність їхньої цінової політики окремо. Як наслідок, це створює потребу у впровадженні нового підходу до формулювання правил побудови цінового регулювання.

Суспільна затребуваність товарів формується на ринку через механізм їхніх стосунків. Важливо зазначити, що цей механізм слугує важливим компонентом ринкової економіки й забезпечує баланс попиту та пропозиції продуктів на торговельному майданчику. Ціна швидко реагує як на дефіцит товарів, так і їх надлишок: вона стимулює виробництво (пропозицію) чи обмежує попит (споживання), або ж навпаки.

Основними аспектами організації ринкового ціноутворення виступають:

- Формування юридичної бази державою для належного функціонування
- ринкових структур.
- Економічна незалежність учасників господарської діяльності.
- Налагодження комерційних зв'язків між суб'єктами господарювання.
- Використання правових норм для регуляції економічних процесів.
- Достатній рівень свободи у встановленні ціни .
- Наявність конкуренції .

Найбільш поширеним підходом серед науковців є аналіз процесу розробки цінової політики через призму багатоетапної моделі. При цьому різні автори по-різному трактують кількість, порядок і зміст етапів формування цінової стратегії. Дослідження наукових концепцій щодо визначення етапів створення цінової політики в компанії (табл.1) свідчить про те, що більшість дослідників [2; 3; 4; 6; 10] мають спільну думку з цього питання. Вони виділяють шість основних стадій у становленні цінової політики, які слідує

одна за одною: встановлення цілей ціноутворення, оцінка попиту, аналіз витрат, огляд конкурентних цін та товарів, вибір методу ціноутворення й остаточне визначення ціни.

Таблиця 2.1

Наукові підходи до визначення етапів формування цінової політики

Автор	Етапи формування цінової політики
<i>Бланк І.Ф.</i>	• вибір цілей формування цінової політики; • оцінка рівня торговельної надбавки; • оцінка споживчого ринку; • диференціація цілей цінової політики в розрізі товарних груп з урахуванням можливостей ринку і рівня поточних витрат підприємства; • вибір моделі розрахунку рівня торговельної надбавки; • формування конкретного рівня торговельної надбавки на товари; • формування механізму своєчасного корегування рівня
<i>Афанасьєв М.П.</i>	• визначення завдання; • визначення попиту; • розрахунок витрат; • аналіз цін і товарів конкурентів; • вибір методу ціноутворення; • встановлення варіанта остаточної ціни; • встановлення остаточної ціни; • коригування ціни товару.
Котлер Ф. Говард К. Уткін Е.А. Васильєва Н.Е. Козлова Л.І. Герасимчук В.Г Гаркавенко С.С	• встановлення завдань ціноутворення; • визначення попиту; • оцінка витрат; • аналіз цін і товарів конкурентів; • вибір методу ціноутворення; • встановлення остаточної ціни.
<i>Сергєєв В.В.</i>	• встановлення цілі (завдань) ціноутворення; • визначення рівня попиту; • оцінка витрат і ступеня регулювання цін; • аналіз цін і товарів конкурентів; • вибір методу ціноутворення; • розрахунок початкової ціни; • урахування впливу на ціну додаткових факторів; • встановлення остаточної ціни.

Викладені підходи мають як позитивні, так і негативні сторони. В умовах ринку, де ризикові фактори набувають все більшого впливу, стає очевидною потреба у систематичному аналізі цінових ризиків при формуванні цінової

політики. У цьому контексті зростає важливість контролю за реалізацією ціноутворення та оцінки успішності досягнення визначених цілей. Проте в проаналізованих підходах не виділено таких етапів процесу цінової політики, як: оцінка цінових ризиків, контроль заходів у сфері ціноутворення та аналіз ступеня досягнення поставлених завдань цінового управління.

2.2. Аналіз динаміки цін та інфляційних процесів

Інфляція була нагальною проблемою для України з моменту відновлення незалежності. Але також у період окупації СРСР у 50–60-х роках ХХ століття інфляція в Україні проявилася в дефіциті товарів. Причинами інфляції в Україні в той період були: економічні шоки (наприклад, нафтова криза 70-х), емісія грошей та девальвація національної валюти.

Крім того, проблеми радянського минулого (критичний знос основних виробничих активів; відсталість технологічної бази; економічні диспропорції між регіонами; високий рівень енерго- та ресурсомісткості; слабо конкурентоспроможна якість продукції) також провокували інфляцію.

Таким чином, Україна успадкувала від СРСР деформовану економіку з високим рівнем монополізації, в якій близько 40 % складала військова продукція, що спричинило значні непродуктивні витрати. Тим часом уряд виділяв величезні кошти на підтримку збиткових підприємств.

Психологія споживання та спотворення попиту призвели до значного тиску на споживчий ринок, що порушило співвідношення між грошовими та товарними масами та призвело до диспропорцій в економіці. Великий дефіцит державного бюджету в основному покривався емісією грошей.

Таким чином, у цей період Україна зазнала цінових шоків на зовнішніх ринках, регульованої економіки та високих податків. Тим часом на початку 90-х років ХХ століття основними причинами інфляції були: низький рівень ефективності виробництва та якості продукції; державна монополія та

відсутність конкуренції; спотворена структура виробництва; несистемність та гальмування реформ; надмірний знос основних засобів; гіпермілітаризація. Крім того, малозабезпечені сім'ї витрачали до 90 % своїх доходів на їжу.

У 1990-х роках уряд проводив активну проінфляційну політику, яка характеризувалася: значним бюджетним дефіцитом, необмеженою емісією грошей, зростанням цін та значним зниженням реальних доходів більшості населення. Через неповноту ринкових реформ інфляція в цей період мала структурний характер.

Далі, інфляція у 1990-х роках була викликана зростанням цін на енергоносії та ціновими шоками, а також зривами в промислових ланцюгах та втратою ринків збуту. З 1991 року структурна перебудова національної економіки та соціальна орієнтація економіки були визначені як одна з основних стратегічних цілей національної політики України (У жовтні 1991 року Верховна Рада України ухвалила "Основні напрямки економічної політики України в умовах незалежності"), але відмова від швидкої ринкової реформи за допомогою політики "шокової терапії" призвела до стагнації, що тривала 10 років. З 1991 по 1993 рік, через зростання грошової маси, споживчі ціни, включаючи ціни на продукти харчування, зросли на 250%, а оптові ціни – на 740%.

У 1991 році лібералізація цін під час дефіциту споживчих товарів спровокувала гіперінфляцію, тоді як замороження цін в умовах економічної рецесії та надмірного зростання грошової маси мало місце.

У 1992 році, коли національний дохід впав до 82,2%, Україна запровадила карбованець. У той час як значне зростання рівня інфляції сталося через вивільнені ціни, вартість нафти зросла в 300 разів, а газу – в 100 разів. Потім НБУ підвищив облікову ставку до 80%, внаслідок чого інфляція склала 2100%. Тим не менш, спостерігалися величезний бюджетний дефіцит (фінансований емісією грошей), необмежена емісія грошей, відсутність конкуренції та колапс реальних доходів більшості населення.

В подальшому, у 1993 році, рівень інфляції досяг 10,256 % (найвищий рівень серед країн у ненаварних умовах). Для стримування інфляції Україна впровадила жорстку монетарну політику та економічні реформи. У 1992–1994 роках НБУ безпосередньо фінансував дефіцит консолідованого бюджету. Додатково, у 1994 році була прийнята Програма економічних реформ, яка передбачала жорстку монетарну та фіскальну політику.

Потім, у 1994 році, обмеження бюджетного дефіциту та впровадження жорсткої монетарної політики сповільнили зростання цін. Позики, отримані від міжнародних організацій, допомогли сформувати резервний фонд для інтервенцій на валютному ринку, що стабілізувало курс карбованця.

Ці заходи сприяли реалізації монетарної реформи. Тим часом, у 1994 році була прийнята нова соціально-економічна стратегія, яка передбачала фінансову стабілізацію, державне регулювання лібералізації цін; структурну перебудову виробництва; децентралізацію державного управління; лібералізацію зовнішньоекономічних відносин; реформи заробітної плати, соціальний захист та страхування; передачу державного майна для суспільного використання через акції. Стратегія була доповнена програмою антикризових заходів, яка включала лібералізацію податкової політики та активізацію інвестиційного процесу.

Новий курс сприяв розвитку фінансової, податкової, митної та банківської систем. Значні зміни відбулися в аграрному секторі, де був завершений перший етап земельної реформи – денціоналізація землі та її передача у власність юридичних осіб.

Реалізація другого етапу реформи - формування реального власника землі розпочалася. Додатково, у 1991–1994 роках, купівельна спроможність знизилася в 5 разів, і майже 64 % населення перебувало за межею бідності. Гіперінфляція у 1992–1994 роках в Україні була в основному наслідком неправильної державної економічної політики, спрямованої на стимулювання економічного зростання через кредитну експансію та надмірну емісію готівки, а

також лібералізації цін за відсутності конкурентного середовища та значних помилок регулювання цін.

Проте, запровадження у 1996 році нової національної валюти – гривні, економічні реформи, збільшення експорту товарів і послуг призвели до зниження рівня інфляції до 139,7%, а проведена у 1996 році монетарна реформа сприяла стабілізації валюти. Однак, у 1995–1996 роках спостерігалася дезінфляція (оскільки бюджетний дефіцит був зменшений за рахунок позик від міжнародних фінансових організацій), відбулася приватизація та лібералізація цін.

Таким чином, це був період стримування інфляції через стимулюючі заходи доходної політики. Крім того, запровадження нової монетарної одиниці та фіксація курсу на рівні приблизно 1,8 гривні за 1 долар дозволило тимчасово знизити інфляційні очікування.

Проте 1997 рік характеризувався жорсткою дефляційною політикою. У той час інфляція знизилася до 10% внаслідок переоцінки гривні, що дозволило НБУ знизити облікову ставку з 40% до 16%. Крім того, через високі процентні ставки та стабільний обмінний курс залучалися значні обсяги національного та іноземного капіталу.

Тим часом у 1998 році фінансова криза в Східній Азії спровокувала відплив капіталу та швидку девальвацію гривні (у 1999 році гривня ослабла на 68,7%). Щоб захистити гривню, НБУ почав витрачати резерви іноземної валюти та підвищив процентну ставку до 80%. Також однією з ключових статей "Закону про Національний банк України", ухваленого в травні 1999 року, був заборона на пряме фінансування бюджетного дефіциту.

Отже, в період з 1997 по 2013 рік інфляція в Україні переважно була повзучою, мінімально сповільнюючись у 2002 році – до 99,4%. Відповідно, зниження темпів інфляції відбулося завдяки зменшенню бюджетного дефіциту, відновленню економічного зростання та стабілізації обмінного курсу.

"Відповідно, у 2012 році економіка почала спадати, уряд стимулював приватне споживання та підтримував фіксований обмінний курс гривні до долара.

Вищі доходи призвели до підвищення цін. Отже, у 2010–2013 роках спостерігалася тенденція до зниження інфляційних показників через адміністративний вплив на підвищення цін на газ, електрику та воду, а також зниження цін на продукти харчування завдяки високому пропозиції, забезпеченій гарним врожаєм. Таким чином, у 2012–2013 роках спостерігалася рецесія.

Збільшення мінімальної заробітної плати та соціальних виплат сприяли зростанню реального доходу домогосподарств на 9,7 % у 2012 році, але у 2014 році, через тимчасову російську окупацію Криму та війну на Донбасі, реальний ВВП впав на 6,8 %, міжнародні резерви НБУ знизилися до 7,5 мільярдів доларів, а у 2015 році спостерігалось значне підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги.

Відповідно, у 2014 році спостерігалось зниження виробництва, тоді як падіння ВВП, підвищення цін на імпортні товари, зниження реальних доходів, зростання попиту на валюту, а також її дефіцит і девальвація гривні, в той час як відбулося зниження іноземної валюти, прискорили зростання інфляції.

Порівняно, у 2015 році коливання обмінного курсу викликали паніку на споживчому ринку. Водночас девальвація гривні, підвищення адміністративних цін і тарифів та падіння ВВП призвели до зростання інфляції до 143,3 %."

Наступним чином, з 2016 року, європейська інтеграція України прискорилося: з 2016 року підписано Угоду про глибоку та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (Угода DCFTA), передбачену Угодою про асоціацію між Україною та ЄС; крім того, у 2017 році Україна розмістила єврооблігації і завдяки виходу на зовнішній ринок запозичень Україна вперше залучила 3 мільярди доларів. Таким чином, реалізація DCFTA створила умови для розширення доступу українських товарів, послуг, капіталу та технологій на

європейський ринок, а також збільшення інвестицій держав-членів ЄС в українську економіку.

Проте, з 2017 року через подвоєння мінімальної заробітної плати інфляція зросла. Тим часом, зростання світових цін на зерно та енергетичні ресурси в період 2017–2018 років посилило вплив на внутрішні ціни, що вимагало введення суворої монетарної політики. У той же час, у 2018 році було зафіксовано обвал обмінного курсу гривні, падіння реального ВВП та зниження темпів інфляції.

Щоб протидіяти цим негативним явищам, НБУ підвищив облікову ставку до 18,0%. Далі, у 2019 році гривня стала світовим лідером за темпами зростання. Золотовалютні резерви зросли на 22%.

Тим часом, Україна стала третім за величиною експортером сільськогосподарської продукції до ЄС після США та Бразилії.

Макроекономічна стабілізація та ревальвація проявилися в зростанні ВВП завдяки масштабним реформам, активізації процесів європейської інтеграції, зростанню інвестиційної активності, збільшенню доходів і зменшенню темпів інфляції. Більше того, у 2019 році НБУ проводив жорстку монетарну політику, що призвело до зниження інфляції.

У той же час, зміцнення обмінного курсу національної валюти було сприяттям розширення внутрішньої пропозиції деяких продуктів харчування та зниження світових цін на продукти харчування. Тим часом, високі темпи зростання зарплат призвели до зростання внутрішнього попиту та зростання цін, тоді як прискорення зростання ВВП у 2019 році в основному було зумовлено відновленням внутрішнього споживання. У 2020 році Україна зіткнулася з масштабною економічною кризою через зменшення пропозиції та попиту.

Крім того, через рецесію було зафіксовано значне падіння економіки (зменшення виробництва, значне падіння ВВП, зростання державного боргу, фіскальний дефіцит, зменшення зовнішньої торгівлі та світових цін на сировину, зменшення бюджетних надходжень через зменшення бізнес-

активності, зменшення доходу, зменшення внутрішнього та зовнішнього попиту, скорочення сектора послуг, включаючи роздрібну торгівлю, туризм, готельний та ресторанний бізнес, повітряний транспорт, а також падіння інвестиційної активності, при цьому рівень безробіття склав 15,4%. Крім того, зниження цін на продукти харчування, високий урожай у 2019–2020 роках, зменшення світових цін на імпортовані енергетичні ресурси, а також послідовна монетарна політика НБУ, спрямована на досягнення цінової стабільності, були основними причинами сповільнення інфляції.

Інфляція в 2021–2022 роках в основному імпортувалася для України. Як зазначено в Наказі про монетарну політику на 2021 рік, фактична споживча інфляція в 2021 році була вищою за прогноз, опублікований у Жовтневому інфляційному звіті. Проте зростання інфляції у 2021 році було глобальним трендом, що призвело до зростання цін на енергетичні носії, сировину. Таким чином, ці глобальні фактори вплинули на прискорення інфляції в Україні. Одночасно, послаблення цінового тиску на певних глобальних товарних ринках, зміцнення монетарної політики НБУ, зміцнення гривні, рекордні врожаї, адміністративні обмеження на тарифи на житлові та комунальні послуги для населення викликали поступове сповільнення інфляції з жовтня 2021 року.

"15 квітня 2022 року Рада Національного банку України ухвалила рішення на період воєнного стану в положеннях Монетарної політики, яке передбачає повернення до режиму таргетування інфляції з плаваючим обмінним курсом, перш за все, через реалізацію монетарних та валютних політичних заходів, у процесі нормалізації функціонування цінової та фінансової системи, а також максимізації потенціалу для стійкого економічного відновлення.

Тим часом 2022 рік характеризувався прискоренням інфляції, насамперед через збільшення витрат на виробництво, порушення постачань та виробничих ланцюгів, підвищений попит на певні товари та послуги, руйнування інфраструктури, як наслідок війни.

Одночасно завдяки антикризовим заходам НБУ та Уряду інфляційний тиск стабілізувався, а фактичні темпи зростання цін в Україні контролювались. Варто нагадати, що на початку російського вторгнення НБУ підвищив облікову ставку до 25 % і ввів режим фіксації обмінного курсу.

Уряд також сприяв стабілізації споживчих цін через мораторій на підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги для населення та зменшення певних податків (зокрема ПДВ на паливо).

Крім того, фактична споживча інфляція у грудні 2022 року була нижчою за прогноз, опублікований у Звіті про інфляцію за жовтень 2022 року, через стабілізацію інфляційних очікувань, розширення постачання продуктів харчування, слабший споживчий попит, зміцнення курсу гривні. Більше того, НБУ прогнозував, що через послідовну економічну політику та уповільнення світової інфляції помірне уповільнення інфляції буде спостерігатися в 2023 році.

Надалі в 2023 році економіка України адаптувалася до воєнних умов. Одночасно ринкова стабілізація сприяється імпорту продуктів харчування та мораторію Уряду на підвищення тарифів на комунальні послуги. Завдяки послідовній монетарній політиці НБУ, спрямованій на підтримання привабливості гривневих заощаджень, у липні 2023 року споживча інфляція сповільнилася до 11,3 % з 12,8 % у червні. Крім того, НБУ прогнозує подальше зниження інфляції – до 10,6 % до кінця 2023 року та 8,5 % – у 2024 році.

Окрім того, НБУ продовжить підтримувати дисінфляційну динаміку, стабільність обмінного курсу та покращення інфляційних очікувань.

Отже, у 2022 році економіка впала майже на 30 %, Україна втратила 35 % своїх імпортів, інфляція становила 26 %, виробництво впало майже на 37 %, бюджетний дефіцит досяг майже 20 %. Крім того, на тлі стабільної енергетичної ситуації та відновлення виробничих і логістичних ланцюгів позитивний вплив нового врожаю сприяв уповільненню інфляції (споживча інфляція в Україні сповільнилася до 8,6 % у серпні).

Через фізичне руйнування частини національної економіки, заходи монетарної антиінфляційної політики навряд чи найближчим часом досягнуть очікуваного ефекту. Це пов'язано з практичною недієздатністю трансмісійного механізму, що призводить до низької результативності такого підходу в умовах масштабної війни. В даний момент ключову роль відіграє державний фактор гарантування постачання основних товарів і послуг, а також встановлення дисципліни в забезпеченні суспільства та його соціальної підтримки.

Провідними інфляційними факторами під час війни (окрім атаки ворога на енергетичні об'єкти) стали:

- 1) накопичення наслідків тимчасової втрати територій, особливо тих, які можуть бути використані в сільському господарстві;
- 2) значна руйнація об'єктів агропромислового комплексу. Це призвело до швидкого зростання цін у найважливішій категорії – продуктах харчування.

Інфляційний індекс, або ж індекс споживчих цін — це показник, який відображає зміни в загальному рівні цін на товари та послуги, придбані населенням для особистого використання.

В Україні у березні 2026 року цей індекс становив 101,7 %. (табл. 2.2)

Окрім загального інфляційного індексу, також застосовується базовий індекс інфляції для аналітичних досліджень. Його методика розрахунку має певні відмінності від основного індексу.

У березні 2026 року базовий індекс інфляції в Україні склав 101,5 %.(табл. 2.2)

Відповідно до цього рішення уряд:

- врегулював надбавки на медичні препарати,
- заборонив практику маркетингових виплат,
- поновив перевірки Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів і захисту споживачів щодо контролю за цінами у мережах аптек.

Таблиця 2.2

Зведена таблиця індексів споживчих цін з 2000 по 2026 рр. (%)

	Січ	Лют	Бер	Кві	Тра	Чер	Лип	Сер	Вер	Жов	Лис	Гру	За рік
2000	104,6	103,3	102,0	101,7	102,1	103,7	99,9	100,0	102,6	101,4	100,4	101,6	125,8
2001	101,5	100,6	100,6	101,5	100,4	100,6	98,3	99,8	100,4	100,2	100,5	101,6	106,1
2002	101,0	98,6	99,3	101,4	99,7	98,2	98,5	99,8	100,2	100,7	100,7	101,4	99,4
2003	101,5	101,1	101,1	100,7	100,0	100,1	99,9	98,3	100,6	101,3	101,9	101,5	108,2
2004	101,4	100,4	100,4	100,7	100,7	100,7	100,0	99,9	101,3	102,2	101,6	102,4	112,3
2005	101,7	101,0	101,6	100,7	100,6	100,6	100,3	100,0	100,4	100,9	101,2	100,9	110,3
2006	101,2	101,8	99,7	99,6	100,5	100,1	100,9	100,0	102,0	102,6	101,8	100,9	111,6
2007	100,5	100,6	100,2	100,0	100,6	102,2	101,4	100,6	102,2	102,9	102,2	102,1	116,6
2008	102,9	102,7	103,8	103,1	101,3	100,8	99,5	99,9	101,1	101,7	101,5	102,1	122,3
2009	102,9	101,5	101,4	100,9	100,5	101,1	99,9	99,8	100,8	100,9	101,1	100,9	112,3
2010	101,8	101,9	100,9	99,7	99,4	99,6	99,8	101,2	102,9	100,5	100,3	100,8	109,1
2011	101,0	100,9	101,4	101,3	100,8	100,4	98,7	99,6	100,1	100,0	100,1	100,2	104,6
2012	100,2	100,2	100,3	100,0	99,7	99,7	99,8	99,7	100,1	100,0	99,9	100,2	99,8
2013	100,2	99,9	100,0	100,0	100,1	100,0	99,9	99,3	100,0	100,4	100,2	100,5	100,5
2014	100,2	100,6	102,2	103,3	103,8	101,0	100,4	100,8	102,9	102,4	101,9	103,0	124,9
2015	103,1	105,3	110,8	114,0	102,2	100,4	99,0	99,2	102,3	98,7	102,0	100,7	143,3
2016	100,9	99,6	101,0	103,5	100,1	99,8	99,9	99,7	101,8	102,8	101,8	100,9	112,4
2017	101,1	101,0	101,8	100,9	101,3	101,6	100,2	99,9	102,0	101,2	100,9	101,0	113,7
2018	101,5	100,9	101,1	100,8	100,0	100,0	99,3	100,0	101,9	101,7	101,4	100,8	109,8
2019	101,0	100,5	100,9	101,0	100,7	99,5	99,4	99,7	100,7	100,7	100,1	99,8	104,1
2020	100,2	99,7	100,8	100,8	100,3	100,2	99,4	99,8	100,5	101,0	101,3	100,9	105,0
2021	101,3	101,0	101,7	100,7	101,3	100,2	100,1	99,8	101,2	100,9	100,8	100,6	110,0
2022	101,3	101,6	104,5	103,1	102,7	103,1	100,7	101,1	101,9	102,5	100,7	100,7	126,6
2023	100,8	100,7	101,5	100,2	100,5	100,8	99,4	98,6	100,5	100,8	100,5	100,7	105,1
2024	100,4	100,3	100,5	100,2	100,6	102,2	100,0	100,6	101,5	101,8	101,9	101,4	112,0
2025	101,2	100,8	101,5	100,7	101,3	100,8	99,8	99,8	100,3	100,9	100,4	100,2	108,0
2026	100,7	101,0	101,7										103,4

Ці корективи були внесені до постанови Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2008 року № 955 «Про заходи стосовно стабілізації цін на лікарські засоби та медпродукти». Очікується, що вже з 1 березня 2025 року ціни на сто найбільш популярних ліків будуть скорочені на третину.

Ціни на 100 найбільш популярних ліків будуть знижені на 30% уже з 1 березня 2025 року.

Для цього українські фармацевтичні виробники підписали декларацію щодо зниження та стабілізації цін. Декларація є відкритою до підписання іншими учасниками ринку. До 100 найбільш популярних ліків, тобто які найчастіше купують українці за аналітичними даними, увійшли 20 позицій, які виробляє фармацевтична компанія Дарниця, 17 позицій — Фармак, 22 позиції — Київський вітамінний завод, 5 позицій — Кусум Фарм, 6 позицій — Юрія-Фарм, 8 позицій — корпорація Артеріум, 2 позиції — фармацевтична фабрика Віола, 3 позиції — Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод та 10 позицій — ІнтерХім.

У квітні 2026 загальний індекс споживчих цін на продукти харчування становив 102,12%. У порівнянні з попереднім місяцем середнє підвищення цін склало 2,12%. У березні 2026 індекс цін на продукти харчування щодо попереднього місяця становив 101,14%.

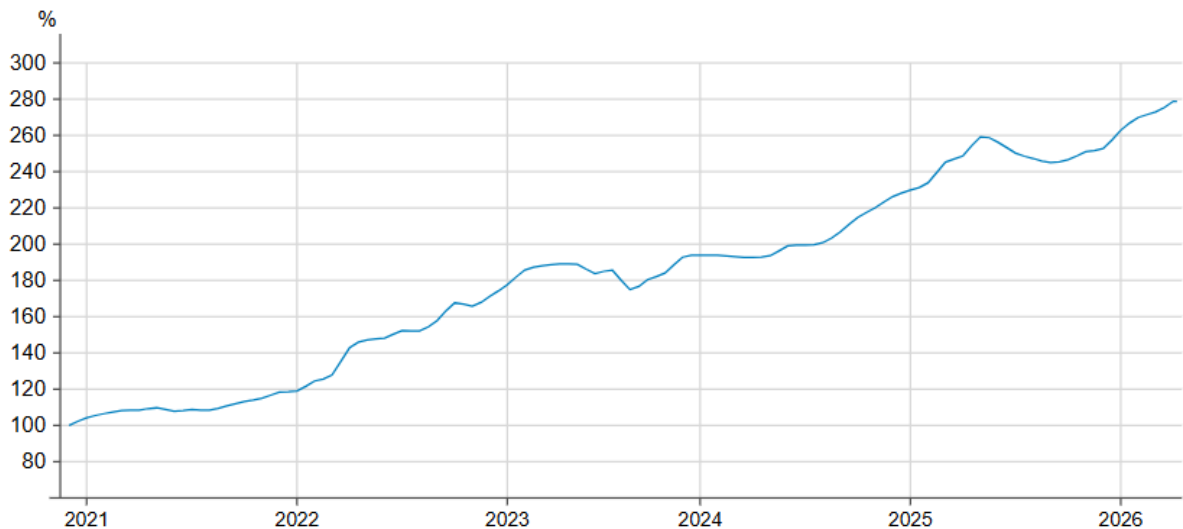

Рис. 2.1 Зростання цін на продовольчі товари за останні 5 років

Попри наявність негативних чинників, широкомасштабне реформування економіки України триває. Загалом цінова політика в більшості секторів повинна ґрунтуватися на принципах вільного ціноутворення з елементами державного регулювання та посилення антимонопольного контролю. Це має бути відображене у належному правовому регулюванні, яке також мусить враховувати потребу забезпечення платоспроможності підприємств.

Необхідно зазначити, що втручання держави у процес формування цін реалізується через різноманітні методи регулювання, які можна розділити на дві категорії: пряме (наприклад, встановлення фіксованих цін на ключові товари та послуги; введення граничних цін або коефіцієнтів їх підвищення; декларування змін у цінах; запровадження обмежень щодо торговельних надбавок) і непряме (зміни нормативів рентабельності; коригування ставок товарних податків; пільгове оподаткування й кредитування). Тому дослідження впливу державного регулювання цін на окремі види продовольчих товарів є важливим для оцінки платоспроможності виробничих компаній.

Варто звернути увагу, що 7 червня 2017 року Кабмін України ухвалив постанову №394 «Про внесення змін до додатка до постанови Кабміну №1548 від 25.12.1996», якою скасовано контроль за цінами на продовольчі товари та послуги з ринків — це означає, що із 1 липня того ж року було припинено держрегульованість цих питань згідно з даними нормами закону. Проте через пандемію COVID-19 уряд прийняв рішення 22 квітня 2020 року відповідною постановою №341 «Про заходи щодо стабілізації ціни» для соціально значущих товарів і протиепідемічної продукції під час карантину шляхом оголошеного зміни роздрібних цілей.

Ця постанова була скасована новішим документом – Постановою КМУ «Про регулювання цін» від 19 червня 2023 року номером 650 [22], яка передбачала максимальний рівень торгових надбавок для певної групи продуктів вітчизняного виробництва протягом воєнного стану і трьох місяців після його завершення.

Скасування дерегуляцій допоможе поліпшити умови ведення бізнесу завдяки усуненню необхідності декларацій про зміни країнах при цьому пропонуємо використовувати ефективні механізми підтримки малозабезпечених сімей як адресну допомогу чи субсидії через спеціальні банківські карткові системи для визначених осіб.

Державне управління цінами вводилось виключно тимчасово - під час карантинних перерв або воєнним станам задля захистку інтересів громадян та

сприянню економічній стабільності без штучної маніпуляції зі ставками коштів серед ускладнень епідемічної ситуації країни. Після завершального цього режим волевиявлення дозволить повернення до свободи ринку й розвитку конкурентоспроможності взаємовідносинами товарами стратегією дій вартості всіх учасників угоди

Зважаючи численні аспекти правового управління та керуючи принципами раціональності господарського судочинства не слід забувати про потрібність гарантій харчової безпеки попередньо упорядкований законодавством високий рівень впливають простори діяльністю деяких організацій можуть виникати загрози неплатоспроможності якщо один кредитор може поставити іншого боржника неможливо виконати фінансовий обсяг своїх вимог перед кількома іншими контрагентами адже пов'язано саме із швидкими термінами сплати рахунків по таким видам продукцію яким переймаються положенні права установленого урядом "по питанням" так само утримують більше ніж визначена частина доходів аналогічний характер раз онлайн потрапляють особлива критична точка дефіциту активізації.

2.3. Проблеми та виклики державного регулювання цін в Україні

Ординальні органи обласного та місцевого рівнів виконавчої влади уповноважені встановлювати регулювання тарифів і надбавок для продукції, що реалізується підприємствами громадського харчування при загальноосвітніх закладах та дитячих садках, а також торгові надбавки до цін на дитяче харчування і тарифи на перевезення пасажирів і багажу автомобільним транспортом для пільгових категорій населення за умови відшкодування витрат з державного бюджету.

Рівень та співвідношення цін на товари виробничого й невиробничого призначення впливають на інтереси всіх учасників виробничої діяльності, невиробничої сфери й населення загалом. Основні принципи встановлення і

застосування цін на товари й послуги, а також порядок контролю за їх дотриманням на території України регламентуються Законом України «Про ціни і ціноутворення» та іншими законодавчими й нормативними актами. Дія цього закону поширюється на всі підприємства й організації незалежно від їхньої форми власності та підпорядкування.

Більшість раніше діючих механізмів контролю за цінами чи обмеження ціноутворення не відповідають ринковим реаліям та не є дієвими в сучасних реаліях розвитку сучасної економіки.

З метою практичного дослідження впливу державного регулювання цін на товари і послуги у жовтні 2016 року був запроваджений пілотний проект по тимчасовому призупиненню дії державного регулювання цін на товари і послуги (Постанова № 656).

В рамках пілотного проекту протягом 3 місяців діяв моніторинг цін для відслідковування інфляційних коливань на ключові продовольчі товари. Міністерству економічного розвитку і торгівлі України було доручено проаналізувати та подати Кабінетові Міністрів України інформацію про результати проведення пілотного проекту та пропозиції щодо удосконалення державного регулювання цін на товари і послуги у сфері виробництва та реалізації продовольчих товарів.

Результатом пілотного проекту є підтвердження попередніх висновків Мінекономрозвитку щодо низької ефективності застосовуваних способів цінового регулювання. Так за IV квартал 2016 року при більш високій загальній інфляції (кумулятивно 5,6% проти 1,4% в 2015 році) ціни на продукти харчування зростали меншим темпом (4,5% проти 5,4% в 2015 році). Також характер зміни цін по 17 груп товарів, де було призупинено регулювання, не відрізнявся від 2015 року. Так, кількість груп товарів, що зростали на 3%-10%, складає по 7 в 2016 і 2015 році, кількість груп товарів, що зростали на 10% і більше відсотків – по 5.

Найбільше зростання за IV квартал 2016 року демонстрували молочні продукти (10%-22%) та курячі яйця (+40%). Зростання молочної групи товарів

пояснюється сезонними факторами (минулого року через сезонний спад виробництва ціни в той же період зростали на 9%-16%) та зростанням закупівельних цін на молоко у українських фермерів (+45% за 3 місяці) на фоні дворічних максимумів світових цін та підвищеного попиту на молочну продукцію.

Незважаючи на 40% зростання цін на курячі яйця, фактичні ціни на кінець грудня 2016 року (20,95 грн. за десяток) були нижчі ніж в аналогічному періоді 2015 року (24,27 грн. за десяток). Зростання фактично було відновленням цін до рівнів початку року після катастрофічного падіння цін навесні та в середині року (до 9-10 грн. за десяток), коли український експорт був обмежений через підозри на наявність сальмонельозу в продукції птахівництва та виникло перенасичення ринку.

Необхідно також зазначити, що за результатами моніторингу практично доведено відсутність дієвості такого регулювання, як встановлення нормативів рентабельності у розмірі від 2 до 15% (залежно від регіону та виду продукції), оскільки фактична рентабельність виробництва харчових продуктів, є значно вищою, і лише офіційно за даними Держстату становила 4,8% за 2015 рік.

Процедуру декларування зміни оптово-відпускних цін на продтовари (у разі коли такі ціни збільшуються протягом місяця більш як на 1%) теж необхідно визнавати недієвою, оскільки Урядом прийнято рішення про ліквідацію Держцінінспекції відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 442 “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади”, що унеможливило надання висновків щодо обґрунтованості змін цін.

Таким чином, результат моніторингу запровадження пілотного проекту довів, що призупинення державного цінового регулювання істотно не вплинуло на динаміку цін на ринку та споживчі настрої громадян.

Що стосується електроенергетики, політика державного регулювання має базуватися на специфіці електричної енергії як товару, відмінностях її ринку від

інших секторів, а також на особливостях виробництва й розподілу, де одночасно можливі конкурентні елементи та природна монополія у транспорті.

Застосовуючи доступні інструменти впливу, держава має враховувати характерні відмінності електроенергетичної галузі від інших галузей економіки:

- технологічно-технічну специфіку галузі, зокрема безперервність процесів виробництва, передачі та споживання електроенергії, зумовлену існуванням єдиного енергетичного ланцюга;
- незамінну роль електроенергії у всіх сферах економіки й суспільного життя;
- наявність особливостей і складнощів у розрахунках за відпущену електроенергію;
- високий ступінь монополізації ринку;
- бар'єри для входу конкурентів через значну капіталомісткість галузі та тривалий період окупності інвестицій;
- екологічні ризики, що істотно впливають на довкілля;
- дотримання певних міжнародних стандартів і вимог.

Ринок збуту електроенергії в Україні є досить заплутаним та жорстко регульованим: на ньому одночасно присутні виробники, постачальники й посередники. Державне підприємство "Гарантований покупець" за ПСО дешево викуповує майже всю продукцію "Енергоатома" та близько третини генерації "Укргідроенерго", натомість дорого купує електроенергію з ВДЕ. Далі воно перепродає цю енергію постачальникам для населення, а залишки виставляє на "ринок на добу вперед". Саме реалізація цих надлишків має приносити ДП "Гарантований покупець" прибуток, необхідний для розрахунків з постачальниками. Крім того, частина коштів на виплати "зеленим" виробникам надходить із чинного тарифу на передачу і перераховується "Укренерго". Таку схему збуту впровадили при запуску нового ринку відповідно до закону «Про новий ринок електроенергії».

Для цієї моделі характерний високий рівень державного регулювання, що має негативні наслідки для ринку: фіксування низьких цін для більшості

генерації неминуче призвело до знецінення електроенергії. Дозвіл на імпорт дешевої електроенергії з Росії та Білорусі у поєднанні зі скороченням споживання під час карантину фактично обрушили ринок.

У підсумку через низькі тарифи ДП "Гарантований покупець" не може повністю розрахуватися з "Енергоатомом", "Укргідроенерго" та виробниками відновлюваної енергії; сума заборгованості вже сягнула десятків мільярдів гривень. Це змусило національного регулятора зобов'язати "Укренерго" отримувати втричі більші платежі, ніж раніше, щоб уникнути банкрутства системного оператора та підвищити тариф на передачу. Однак розрахунки показують: навіть якщо витрати зростуть у три рази, а доходи лише в 1,5 рази, дефіцит не зникне. І головне — така міра не вирішує комплексних проблем ринку, а створює додаткові виклики. Отже, підвищення тарифів "Укренерго" є визнанням НКРЕКП існуючої невідповідності тарифів ринковим умовам функціонування ринку електроенергії. Адже навіть вдаватися до складних кроків із лібералізації торгів і досягнення об'єктивного формування цін, якщо можна просто затвердити чергове підвищення тарифу. Стимулів для встановлення ринкових тарифів майже не залишається, оскільки ДП "Гарантований покупець" фактично отримає свої кошти, борги перед атомною, "зеленою" та гідроенергетикою зменшаться, але при цьому постраждають вугільна промисловість та державні теплоелектростанції "Центренерго", а разом із ними — і вся енергетична система.

Мета державного регулювання ціноутворення в електроенергетиці полягає в наступному:

захист економічних інтересів споживачів від можливого необґрунтованого підвищення тарифів на електроенергію;

створення механізмів для оптимального балансу економічних інтересів: з одного боку — виробника електроенергії, який має забезпечити достатній обсяг надходжень для розширення виробництва, з іншого — споживачів, яким необхідна конкурентоспроможність продукції та належний рівень соціального захисту;

формування умов для виробників електроенергії, що стимулюють оптимізацію виробництва через підвищення ефективності, впровадження нової техніки, передових технологій і організаційних рішень з одночасним дотриманням вимог безпеки, скороченням непродуктивних втрат і підвищенням економічної обґрунтованості інвестиційних проектів;

забезпечення можливості коротко- та довгострокового прогнозування змін тарифів на електроенергію для споживачів.

Наслідком фіксації тарифів на ринку електроенергії стала парадоксальна ситуація, коли збитки покладено на ту державну компанію, від стабільності якої залежить існування вугільної галузі та робота всієї енергосистеми України.

В існуючих умовах визнано доцільним застосування змішаної системи ціноутворення: ціни на електроенергію регулюються як державою, так і ринковими механізмами. Державне регулювання енергетики реалізується в таких напрямках:

1. опосередковане регулювання вільних цін на енергоринку шляхом формування ринкових правил, що сприяють конкурентному зниженню цін;
2. нормативно-правове регулювання інвестиційної діяльності;
3. сприяння розвитку конкурентних відносин та обмеження можливостей монополій;
4. державне встановлення тарифів на регіональному рівні;
5. нецінові інструменти впливу (пільгове оподаткування і кредитування, законодавчі засади амортизаційної політики, регульована рента);
6. створення та підтримка енергокомпаній і підприємств, які розвивають виробництво, впроваджують і експлуатують нові нетрадиційні джерела енергії, основані на енергозберігаючих і екологічно чистих технологіях.

Регулювання цін, на відміну від податкових заходів, безпосередньо втручається в ринкові процеси та механізми. Це може призводити до

негативних наслідків, таких як дефіцит товарів і затоварювання ринку, а також виникнення тіньового ринку і формування неофіційних цін. Тому державне регулювання цін має застосовуватися лише у виняткових випадках.

Фармацевтичний сектор є одним із найважливіших напрямків для державного регулювання в глобальному масштабі. Він відіграє ключову роль у вирішенні соціально-економічних проблем шляхом виконання різноманітних соціальних функцій, що сприяють покращенню якості життя людей та його тривалості.

Вартість лікарських засобів варіюється досить суттєво, що погано позначається на репутації всієї фармацевтичної індустрії. Протягом кількох років між регуляторами й професійною спільнотою тривають дискусії щодо оптимальної моделі ціноутворення для України.

Одним з основоположних завдань державного контролю за фармацевтичною сферою є розробка механізмів ціноутворення для основних медичних препаратів суспільного значення з метою забезпечення населення якісними та доступними ліками. Державне регулювання цін являє собою прагнення влади вплинути на рівень цін через законодавчі акти, адміністративні рішення та бюджетні фінансові інструменти таким чином, щоб підтримувати стабільний розвиток соціально-економічної системи й зміцнювати національну безпеку.

У країнах Західної та Східної Європи накопичено значний досвід у сфері державного регулювання цін на основні лікарські засоби. Ціни на медикаменти, витрати по яких повністю або частково покриваються з бюджету чи обов'язкового медичного страхування, а також препарати, що відпускаються за рецептом лікаря, підлягають державному контролю в усіх європейських державах.

В Україні система охорони здоров'я реалізується через модель національної служби охорони здоров'я, яка виступає як єдиний платник і використовує механізм зовнішніх референтних цін (ЗРЦ), оснований на порівнянні цін із іншими країнами. В результаті ціна медичних препаратів

визначається відповідно до найнижчої ціни в референтних країнах або середньозваженого показника. Це призводить до зниження вартості ліків.

Державне регулювання цін сьогодні переважно полягає у встановленні максимальних надбавок для оптових і роздрібних продажів зазначених товарів. В Україні існує контроль за маржею в оптовій торгівлі та аптечному сегменті; правила щодо винагороди постачальників враховують рівень цін лікарських засобів при регуляції відпускної ціни виробника й оптових/роздрібних цін аптек для деяких амбулаторних препаратів.

Особливості держрегулювання вартості ліків в Україні закріплені Конституцією України, Податковим кодексом та Законом «Про лікарські засоби» і «Про ціни і ціноутворення». Держава формує "базову ціну", що відповідає рівню оптової вартості аналогічних препаратів у інших державах стосовно тих продуктів, які фінансуються (включені до Програми «Доступні ліки»). Контролюється також маржа дистрибуції всіх медикаментозних препаратів з Національного переліку основоположних лікувальних речовин.

Регульоване становище поширюється лише на ті препарати й вироби медичного призначення зі згаданого Національного списку (за винятком наркотиків і психотропів), затвердженого Кабміном 25 березня 2009 року № 333. Таким чином, близько 5000 торговельних назв ліків підпадають під це регулювання — приблизно 40% загальної кількості зареєстрованих українських фармацевтичних продукцій.

Постановою Кабміна України від того ж дня визначений порядок формування коштів для медикаментозної продукції: пункти документа прописують верхній межу постачальники-збутових надбавок без залежності від числа транзакцій дистриб'юторської діяльності.

Граничний розмір таких надбавок разом із комерційними складами фіксовано постановою уряду ще раніше — 17 жовтня 2008 року №955:

- Для включених у список базових ЛС гранична закупка не має перевищувати десять процентного співвідношення до гуртово-відпускової ставки та двадцять п'яти процентну ставку щодо купуючих цифр;

- У випадках бюджетного придбання – лімітування так само не вище ніж десять відсотків;

- За програмами “Доступні ліки” - максимально допустима градація залишається аналогічною попереднім пунктам;

Одним із важливих аспектів політики скорочуватиме витрат стало введення фіксованої виробничої вартості шляхом застосування методології референтної оцінки і ведучи переговори між виробниками . Референтна політка дозволила зменшити видатки , забезпечивши доступність медицини населенню.

Іноземний досвід може бути корисним задля створення доступу к медичним ресурсам різноманітної категорії громадян , здешевлення їх собівартості . Використовуючи моделі ринку капіталізації ми можемо спростити процедури представлень пропозицій , гарантуючи одразу нижчий тариф .

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

3.1. Напрями підвищення ефективності державного регулювання цін

Зарубіжний досвід демонструє, що державне регулювання цін існує в усіх країнах, незалежно від рівня їх ринкової саморегуляції. Ступінь і форми втручання держави у процеси ціноутворення залежать від соціально-економічного розвитку країни, частки державного сектора, ступеня розвитку приватної власності, рівня монополізації та конкуренції, а також інтенсивності інформаційних процесів та інших факторів. У нашій країні, під час соціально-економічних потрясінь, держава активно втручається в механізм ціноутворення для компенсації неспроможності ринку забезпечити повноцінне саморегулювання та формування збалансованих цін. У випадку розвиненої ринкової економіки з стабільною та ефективною фінансовою системою державне регулювання цін обмежується лише впливом на умови та побічні ефекти вільного ціноутворення. Більшість країн світу здійснюють регулювання цін лише на окремі товари та послуги, які мають особливе значення для населення (наприклад, електроенергія, водопостачання, автоперевезення, поштові послуги тощо).

Застосовуючи існуючі методи впливу, державі слід враховувати специфіку електроенергетичної галузі, яка відрізняє її від інших секторів економіки. Серед цих особливостей:

- технологічні та технічні відмінності, такі як безперервність виробництва, розподілу та споживання електроенергії внаслідок наявності енергетичного ланцюга;
- незамінна роль енергії у всіх сферах економіки та суспільства загалом;
- складнощі в розрахунках за надану електроенергію;
- високий рівень монополії на ринку;

- обмежений доступ конкурентів до ринку через високу капіталоємність галузі та тривалий термін окупності;

- екологічні ризики, які суттєво впливають на навколишнє середовище;

- дотримання міжнародних стандартів і вимог.

Ринок реалізації електроенергії в Україні є досить складним і регульованим, з присутністю виробників, постачальників та посередників. Державне підприємство "Гарантований покупець" купує за пільговою ціною майже всю енергію "Енергоатому" та третину генерації "Укргідроенерго", а також за високими цінами — від ВДЕ. Після цього вона перепродає цю електрику постачальникам для населення, а залишок виставляє на "ринок на добу вперед". Саме продаж залишків електрики дозволяє ДП "Гарантований покупець" отримувати прибуток для виплат постачальникам. Крім того, частина коштів для розрахунків із "зеленими виробниками" надходить з чинного тарифу на передачу через "Укренерго". Така система реалізації електроенергії була запроваджена під час запуску нового ринку відповідно до закону "Про новий ринок електроенергії".

Застосовуючи існуючі методи впливу, державі слід враховувати специфіку електроенергетичної галузі, яка відрізняє її від інших секторів економіки. Серед цих особливостей:

- технологічні та технічні відмінності, такі як безперервність виробництва, розподілу та споживання електроенергії внаслідок наявності енергетичного ланцюга;

- незамінна роль енергії у всіх сферах економіки та суспільства загалом;

- складнощі в розрахунках за надану електроенергію;

- високий рівень монополії на ринку;

- обмежений доступ конкурентів до ринку через високу капіталоємність галузі та тривалий термін окупності;

- екологічні ризики, які суттєво впливають на навколишнє середовище;

- дотримання міжнародних стандартів і вимог.

Ринок реалізації електроенергії в Україні є досить складним і регульованим, з присутністю виробників, постачальників та посередників. Державне підприємство "Гарантований покупець" купує за пільговою ціною майже всю енергію "Енергоатому" та третину генерації "Укргідроенерго", а також за високими цінами — від ВДЕ. Після цього вона перепродає цю електрику постачальникам для населення, а залишок виставляє на "ринок на добу вперед". Саме продаж залишків електрики дозволяє ДП "Гарантований покупець" отримувати прибуток для виплат постачальникам. Крім того, частина коштів для розрахунків із "зеленими виробниками" надходить з чинного тарифу на передачу через "Укренерго". Така система реалізації електроенергії була запроваджена під час запуску нового ринку відповідно до закону "Про новий ринок електроенергії".

Існування та еволюція природних монополій, як правило, відповідають характеру їх взаємодії з зовнішнім середовищем. З одного боку, ці зв'язки визначаються динамічним впливом "рівноваги", що забезпечується створенням відповідних економічних, політичних і соціальних умов у суспільстві на кожному етапі його соціально-економічного розвитку. Це дозволяє природним монополістам ефективно функціонувати. З іншого боку, пропонуючи суспільству критично важливі продукти або послуги, монопольні структури здійснюють значний (а інколи й вирішальний) вплив на всі сфери підприємництва. Цей вплив виявляється переважно через негативні наслідки: підвищення цін (тарифів) на продукцію (послуги), нав'язування дискримінаційних умов для контрагентів і створення суттєвих бар'єрів для входження потенційних конкурентів до монополізованого ринку.

Відповіддю на такі негативні прояви є державне втручання в процес формування цін у секторах діяльності суб'єктів природної монополії. Державне регулювання цін стає об'єктивною необхідністю задля покращення соціально-економічної ефективності роботи ринкового механізму. Однак це не означає встановлення конкретного рівня цін; мова йде про потребу налагодження

ефективної співпраці між ринковими механізмами ціноутворення та державними регуляторами.

Передусім це включає використання економічних методик з боку держави для сприяння прийняття оптимальних цінових рішень виробниками - монополістами; також передбачено надати їм методологічну підтримку та розробити правові норми щодо ціноутворення. Таким чином, роль держави полягає перш за все у запобіганні неправомірній поведінці природних монополістів при визначенні тарифікації та інших фінансових умов.

Держава захищає споживачів від можливих зловживань із сторони суб'єктів натуральної монополії одночасно стимулюючи розвиток галузей із високим ступенем концентрації капіталу і допомагаючи скоротити їх витрати.

Недосконалість поточного механізму регулювання діяльності суб'єктів природних монополій в Україні гальмує їх науково-технічний прогрес. Монопольне становище цих підприємств та пов'язані з ним вигоди зменшують мотивацію до постійного вдосконалення виробничих процесів. В результаті, більшість суб'єктів природних монополій, які функціонують на українських ринках, характеризуються незадовільним технологічним станом і значними втратами продукції, що покриваються за рахунок споживачів.

Важливою особливістю внутрішніх природних монополій є те, що серед них існують господарські одиниці, зайняті потенційно конкурентоспроможними видами діяльності. Наприклад, у залізничному секторі представлено безліч допоміжних видів бізнесу та підрозділів (ресторанні послуги, пральні служби, ремонтні роботи тощо), які хоч і мають певну спеціалізацію, можуть успішно працювати на основах конкуренції. Внаслідок цього ці підрозділи інтегровані в загальну структуру монопольної організації та функціонують за подібними умовами—включаючи фінансування операційної діяльності й амортизаційну політику.

До інфраструктури залізничного транспорту також входять об'єкти соціально-культурного призначення (лікарні, поліклініки та дитячі табори). Подібна ситуація спостерігається і в інших секторах природних монополій

через те, що ця виробнича база залишилася практично незмінною від командно-адміністративної системи управління.

Рекомендується взяти до уваги досвід розвинених країн із впровадженням практики організаційного відокремлення діяльності суб'єктів природних монополій від суміжних ринків; такі реформи привели до змін правового статусу зазначених підприємств и нових взаємозв'язків із державою разом зі створенням нових ринкових структур.

3.2. Зарубіжний досвід регулювання цін та можливості його застосування в Україні

У країнах з розвиненими ринковими та змішаними економіками частина продукції, що підлягає регулюванню та контролю з боку держави в процесі ціноутворення, становить від 10 до 40% загального обсягу. Методи і засоби, якими держава впливає на ціни, варіюються в залежності від національних, кліматичних, політичних, ресурсних та інших чинників, які формують позицію країни у світовій системі праці.

Аналіз моделей державного регулювання цін показує, що в розвинутих країнах це регулювання переважно стосується товарів першої необхідності, лікарських засобів, послуг транспорту, медичних послуг та освіти. В Україні є можливість запозичити досвід провідних країн світу; однак політика державного регулювання цін повинна враховувати специфіку та потенціал національної економіки.

В Австрії держава контролює близько 10% цін (зокрема, брутто і відходи чорних металів, фармацевтична сировина і медичні препарати, електроенергія, газ, теплопостачання). Парламент визначає тарифи на тютюн і тютюнові вироби, сіль, поштові збори, телефонні, телеграфні та залізничні тарифи. Міністерство фінансів встановлює ціни на алкогольні напої. Законом перелічено товари й послуги, щодо яких міністр економіки (а для

фармацевтичних препаратів — міністр охорони здоров'я) має право встановлювати максимальні, мінімальні та жорстко фіксовані ціни. На практиці найчастіше застосовують саме максимальні ціни — верхню межу, яку заборонено перевищувати.

У разі виникнення кризової ситуації Міністерство економіки може запроваджувати регулювання цін на практично будь-які товари на період кризи. Крім того, міністр економіки має компетенцію вводити регулювання цін строком до шести місяців на будь-які товари чи послуги у разі їх необґрунтованого завищення в межах галузі або окремим підприємством чи групою підприємств, що займають домінуюче становище на ринку.

У Греції державне регулювання охоплює близько 20% найменувань споживчих товарів і послуг. Відповідно до Кодексу ринкового регулювання (Указ президента, 1989 р.), всі товари та послуги, що підлягають регулюванню цін, поділені на дві групи: до першої належать позиції, ціни на які визначає Міжвідомчий комітет з цін і доходів, очолюваний міністром національної економіки. Цей орган регулює ціни на пшеницю, тютюн, родзинки, тарифи на електроенергію, громадський транспорт, зв'язок і поштові відправлення, авіапасажирські перевезення, каботажні перевезення тощо. До другої групи входять усі інші товари та послуги, ціни на які регулює Міністерство торгівлі. Товари й послуги цієї групи поділені на три категорії: «істотні недостатні», «істотні достатні», «несуттєві».

На товари категорії «істотні недостатні» встановлюється верхня межа ціни або фіксується максимальний прибуток у відсотках чи в абсолютному вираженні, причому норму розраховують окремо для оптового й роздрібного продавця (підприємства). Сюди відносяться основні продукти харчування, безалкогольні напої, послуги ресторанів, барів, закусочних (низької категорії), сільськогосподарські знаряддя, деякі види автомобілів і нові запчастини до них, бензин, мазут, дизельне паливо тощо. Товари категорії «істотні достатні» (миючі засоби, певні види сировини, напівфабрикати, вичинена шкіра, гіпс, азбест, деякі види побутового обладнання, послуги автостоянок, ресторанів

вищих категорій тощо) підлягають більш м'якому регулюванню і контролюються переважно з метою запобігання отриманню торговельного надприбутку. Ціни на товари та послуги, що не віднесені до першої необхідності, формуються вільно, без втручання органів державної влади.

Механізм державного регулювання цін в Іспанії включає такі форми: дозволені (дозвільні) ціни, повідомлювальні ціни та місцеві ціни. Дозвільні ціни — це ті, які можуть бути збільшені лише після одержання відповідного дозволу від Урядової комісії; до цієї категорії належать ціни на соєву олію, електроенергію, газ, попутний скраплений газ, бензин, гас, дизельне паливо, нафту для виробництва добрив, фармацевтичні товари, поштові й телеграфні послуги, послуги залізниць, автомобільні пасажирські та вантажні перевезення тощо. Повідомлювальні ціни — ті, підвищення яких здійснюється після повідомлення Вищої ради з цін про майбутнє підвищення за місяць до його впровадження (стерилізоване молоко, рослинна олія, фуражне зерно, мінеральні добрива). Підвищення місцевих цін належить до компетенції провінційних комісій з цін (водопостачання для населення, міські пасажирські перевезення, залізничні перевезення, послуги клінік, санаторіїв, лікарень).

Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція

«Інноваційний шлях розвитку суспільства: проблеми, досягнення та перспективи»

У США більшість цін встановлюють компанії в умовах конкурентного ринку. Водночас зберігаються державні тарифи в галузях природних монополій — енергетиці, системі зв'язку. У деяких штатах місцевим адміністраціям надано повноваження вводити тарифи на електроенергію, міжміські автомобільні та залізничні перевезення. Значну роль відіграє система регулювання фермерських цін (впроваджена в 1933 р.). У її основі — заставні ціни та заставні операції Товарно-кредитної корпорації. Коли ринкові фермерські ціни опускаються нижче рівня заставних цін, ця система гарантує мінімальний дохід від реалізації сільськогосподарської продукції.

Наразі робиться наголос на активному застосуванні ринкових механізмів і методів непрямого регулювання цін, які мають стабілізуючий ефект на їх рух. До таких заходів належать: рестриктивна кредитно-грошова політика, регулювання дисконтної ставки федеральних резервних банків, скорочення дефіциту державного бюджету, федеральні закупівлі товарів і послуг, податкова політика.

У Швеції Законом «Про регулювання цін» (1956 р.) визначені підстави державного втручання в процес ціноутворення та встановлено, що вкрай винятковою формою є заморожування цін. Таке обмеження можливе з двох причин: у випадку війни чи загрози її виникнення або при загрозі різкого підвищення цін. Передбачено й можливість встановлення державною владою граничного рівня цін для окремих товарів та порядок, за яким підвищення цін дозволяється лише після попереднього повідомлення та обґрунтування розміру підвищення.

Вплив на рівень цін здійснюється також через державні монополії й державні підприємства. Державна монополія діє в галузі винно-горілчаних виробів, поштових послуг, деяких видів телекомунікаційних послуг та аптечної торгівлі. Державні підприємства формують ціни на свою продукцію виходячи з ринкових умов, але іноді їх ціни підлягають безпосередньому державному регулюванню.

В Японії заборонено встановлювати монопольно високі або навмисно занижені ціни з метою витіснення конкурента з ринку. Запроваджено обмеження на одночасне підвищення цін, які застосовуються в галузях з обсягом виробництва понад 30 млрд ієн. Якщо в таких галузях більше двох фірм протягом трьох місяців підвищили ціни приблизно на однакову суму в абсолютному вираженні або у відсотках, Комісія із справедливих операцій має право вимагати від них пояснень причин підвищення і, за необхідності, розпочати розслідування. Винятки допускаються лише у випадку різкого погіршення кон'юнктури, коли ціни опускаються нижче собівартості й існує загроза банкрутства значної кількості фірм галузі.

Особливу увагу уряду Японії приділяють ціноутворенню на сільськогосподарську продукцію та продовольчі товари. Це пояснюється тим, що без втручання держави значна частина фермерів опинилася б на межі розорення через малі розміри господарств і високі витрати на робочу силу, корми тощо. Тому застосовуються такі заходи підтримки: кількісне обмеження імпорту низки сільськогосподарських товарів, встановлення «рекомендованих» цін, закупівля в буферні запаси під час спаду цін та розпродаж запасів у періоди підвищення (м'ясо та молочні продукти). «Рекомендовані» ціни встановлюються для найважливіших сільгосппродуктів і торговці дотримуються їх «добровільно».

Як видно, у жодній країні з розвиненою ринковою економікою не існує повної свободи ціноутворення. Під державним контролем залишаються цілі галузі, що мають значну соціальну важливість — насамперед продукція паливно-енергетичного комплексу, комунальні послуги та побутове обслуговування населення, медикаменти, тарифи на транспортні (залізничні) та поштово-телеграфні послуги тощо. До цієї групи водночас відносять і основні продовольчі товари.

ВИСНОВОК

У першій частині досліджено теоретичні основи цінового регулювання, визначивши головні цілі, функції та інструменти державного впливу на ціни. Це підтвердило важливість цінової політики як складового елемента економічної стратегії країни, що має на меті досягнення макроекономічної рівноваги і захист прав споживачів і виробників поряд із забезпеченням соціальної справедливості. Виявлено також необхідність ефективного поєднання ринкових механізмів з державним регулюванням для підтримки стабільності в економічній системі, особливо під час криз.

Другий розділ присвячений аналізу поточного стану державної цінової політики в Україні та динаміці інфляційних процесів. З'ясовано, що формування цін відбувається під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників; серед них вагоме місце займають макроекономічна нестабільність, військові конфлікти й коливання валютних курсів разом зі змінами світових вартостей енергоресурсів і сировини. Проаналізовані історичні причини інфляції та її трансформація через різні періоди розвитку економіки дали змогу висловити думку про складний характер цих процесів. Окремо акцентувалася увага на проблемах сучасної цінової політики: недосконалість механізмів ціноутворення й недостатня ефективність контролю з боку держави майже завжди пов'язаними з монополізацією ринків.

Третя частина обґрунтовує ключові напрямки вдосконалення української державно-цінової політики. Підкреслюється можливість збільшення її ефективності шляхом запровадження новітніх методик регуляції діяльності антиконкурентного законодавства у сфері посилення конкуренції; удосконалень нормативно-правового поля; адаптацію міжнародного досвіду до умов України тощо є критично важливим моментом цього процесу. Також зазначається потреба у прозорому здійсненні процедури ціноутворення й покращенні

інформаційних потоків при одночасному врахуванні соціального аспекту в рамках реалізації даного виду політики.

Отже, держава виконує роль ключового гравця у налаштуванні економічних взаємодій через свою цінову стратегію — від того наскільки вона буде успішною залежить загальний рівень добробуту населення та конкурентоздатність підприємств країни безпосередньо прив'язана до факторів сталого розвитку України за нинішніх умов глобальних викликів — це передбачає комплексне вирішення завдань із узгодженістю дій усіх відповідальних установ взяття до уваги не лише локальних але і глобальних тенденцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про ціни і ціноутворення»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text>
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2008 № 955. Про заходи щодо стабілізації цін на лікарські засоби // [електронний ресурс]- режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/955-2008-%D0%BF#Text>
3. Бархтян Н.В. "Проблеми правового регулювання ціноутворення в Україні"
4. В.Г. Кудлай Актуальні проблеми ціноутворення на підприємствах в сучасних умовах: https://www.researchgate.net/profile/Vladda-Kudlay/publication/344858801_Actual_problems_of_pricing_at_enterprises_under_modern_conditions/links/61adfd0092e735ae2e75400/Actual-problems-of-pricing-at-enterprises-under-modern-conditions.pdf
5. Михайленко О. К. Механізм державного регулювання та контролю над цінами в зарубіжних країнах та в Україні: <https://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3555/1/%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%20%D0%9A.%20%D0%9C%D0%95%D0%A5%D0%90%D0%9D%D0%86%D0%97%D0%9C%20%D0%94%D0%95%D0%A0%D0%96%D0%90%D0%92%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%9E%20%D0%A0%D0%95%D0%93%D0%A3%D0%9B%D0%AE%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%A2%D0%90%20%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A2%D0%A0%D0%9E%D0%9B%D0%AE%20%D0%9D%D0%90%D0%94%20%D0%A6%D0%86%D0%9D%D0%90%D0%9C%D0%98%20%D0%92%20%D0%97%D0%90%D0%A0%D0%A3%D0%91%D0%86%D0%96%D0%9D%D0%98%D0%A5%20%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%90%D0%A5%20%D0%A2%D0%90%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%86.pdf>

6. Лисак О. І. Державне регулювання ціноутворення в аграрному секторі України / О. І. Лисак. // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2014. – №2(26). – С. 136–139. ресурс]– режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npas/207855242>
7. Мороз С. В., Мейш А. В., Вовкотруб К. В., Наслідки державного регулювання цін: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/2021-en-52-18.pdf>
8. Слупський Б. В., Малюська В. А., Форми та методи державного управління електроенергетичною галуззю / Б. В. Слупський, В. А. Малюська. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12SBVUEG.pdf>– 15.12.2020
9. Шашина М. В., Рубцов А. М. Європейський досвід регулювання цін на продукцію фармацевтичної галузі. Ефективна економіка. – 2018. – № 4– С.56-64.
10. Мороз, С., Мейш, А., & Вовкотруб, К. (2021). Наслідки державного регулювання цін. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 298(5(2)), 114-120. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5\(2\)-18](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5(2)-18)
11. V. Lemishovskyi , N. Dumych Особливості інфляційних процесів в Україні: проблеми та причини: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2024/may/34587/240386maket-109-123.pdf>
12. S. Rashkovsky, "Thermodynamics of Markets", preprint arXiv arXiv:2010.10260, 2020- <https://arxiv.org/abs/2010.10260>
13. B. Zhang, M.K. Karamanis and J. Bailliel, "Optimal Provision of Service Regulation Reserves under Dynamic Benefits of Energy Services", preprint arXiv:1403.4828, 2014- <https://arxiv.org/abs/1403.4828>

- A. Faghih, M. Rouzbehani and M.A. Dalekh, "On the Economic Value and Price Adaptation of Ramp-Limited Warehouses", preprint arXiv:1211.1696, 2012- <https://arxiv.org/abs/1211.1696>
14. Doroshenko A. P., Yehorova O. V., Doroshenko O. O. (2020). Suchasni osoblyvosti inflyatsiyi v Ukraini i metody yiyi strymuvannya. Efektyvna ekonomika [Modern features of inflation in Ukraine and methods of its containment. Effective Economy]. No. 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7761>
 15. Tarasenko A. (2023). Inflyatsiya yak mira ekonomichnoyi stiykosti Ukrainy pid chas rosiys'koho vtorhnennya. Naukovyy visnyk Mizhnarodnoyi asotsiatsiyi naukotsiv. Seriya: ekonomika, upravlinnya, bezpeka, tekhnolohiyi [Inflation as a measure of economic stability of Ukraine during the Russian invasion. Scientific Bulletin of the International Association of Scientists. Series: Economy, Management, Security, Technology]. No. 2 (2). Available at: <https://doi.org/10.56197/2786-5827/2023-2-2-4>
 16. Контроль у сфері ціноутворення: <https://dpss.gov.ua/diyalnist/zahist-prav-spozhyvachiv/kontrol-u-sferi-tsinoutvorennia#:~:text=%D0%A3%20%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D1%96%20%D1%86%D1%96%D0%BD%D0%BE%D1%83%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4,%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%86%D1%96%D0%BD%20%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%B9%D1%81%D0%BD%D1%8E%D1%94%20%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%B0>.

17.Цінова політика:

18.https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0

19.Методи державного регулювання цін:
<https://studfile.net/preview/13380397/page:7/>

20.Лекція № 10 Види та методи встановлення цін:
https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/24nikiforova_ekonomika_pidpriyemstva/p11.html

21.Ofitsiynyy sayt Natsional'noho banku Ukrayiny. Available at:
<https://bank.gov.ua/en/>

22.Osnovni zasady hroshovo-kredytnoyi polityky na 2022 r. i seredn'ostrokovu perspektyvu, Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki-na-2022-rik-ta-serednostrokovuperspektivu>

23.Inflation Report, October 2021. Available at:
<https://bank.gov.ua/en/news/all/inflyatsiyniy-zvit-jovten-2021-roku>

24.NBU Inflation Update for 2021. Available at:
<https://bank.gov.ua/en/news/all/komentar-natsionalnogobanku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2021-rotsi>

25.State Statistics Service of Ukraine. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian). 29. State Statistics Service of Ukraine. Express issue. Price indices. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2023/01/01.pdf>.

26.Easing of FX Restrictions and Return to Floating Exchange Rate and Inflation Targeting to Be Done Gradually and Only with Due Preconditions in Place – NBU Strategy. Available at: <https://bank.gov.ua/en/news/all/pomyakshennya-valyutnih-obmejen-povernennya-do-gnuchkogo-kursu-ta-inflyatsiynogo-targetuvannyavidbuvatimetsya-postupovo-lishe-za-formuvannya-nalejnih-peredumov--strategiya-nbu>

- 27.NBU October 2022 Inflation Update. URL:
<https://bank.gov.ua/en/news/all/komentar-natsionalnogo-bankuschodo-rivnya-inflyatsiyi-u-jovtni-2022-roku>
- 28.NBU July 2023 Inflation Update. Available at:
<https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogobanku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-lipni-2023-roku>